

Uttalanden i visst fall om jäv för nämndemän i förvaltningsrätten som samtidigt är ledamot eller ersättare i kommunstyrelsen

Beslutet i korthet: En kommun hade inte tillsatt särskilda nämnder utöver kommunstyrelsen, utan kommunstyrelsen hade i stället flera särskilda utskott för att fullgöra kommunens uppgifter. ChefsJO konstaterar att den kommunala nämnd som haft hand om förvaltningen av den fråga som ett mål gällde varit kommunstyrelsen. En nämndeman var därför jävig att som domare delta i avgörandet av målet redan med anledning av att han satt som ledamot i kommunstyrelsen. ChefsJO riktar kritik mot rättens ordförande för att hon tillåtit nämndemannen att delta i avgörandet trots att han varit jävig. ChefsJO uttalar dessutom att jävsbestämmelsen i 4 kap. 13 § första stycket 4 rättegångsbalken, enligt hans uppfattning, inte endast omfattar ledamöter utan även ersättare i kommunala nämnder.

Anmälan

I en anmälan som kom in till JO den 21 december 2021 förde AA fram klagomål mot Förvaltningsrätten i Luleå och uppgav bl.a. att nämndemannen BB var jävig i ett mål om beredande av vård enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU, eftersom han satt i kommunfullmäktige, kommunstyrelsen samt kommunstyrelsens socialutskott i Älvsbyns kommun, som var sökandepart i målet.

Utredning

Muntliga uppgifter begärdes in från Älvsbyns kommun, och det framkom att BB var ledamot i kommunfullmäktige, ledamot i kommunstyrelsen och ersättare i socialutskottet när kommunstyrelsens socialutskott fattade beslutet om att ansöka om vård enligt LVU.

Anmälan remitterades till Förvaltningsrätten i Luleå för yttrande. I sitt remissvar anförde förvaltningsrätten, genom lagmannen, sammanfattningsvis följande:

Såväl rådmannen CC, som var rättens ordförande, som nämndemannen BB var medvetna om den särskilda kommunala organisation som Älvsbyns kommun

har, som innebär att kommunen inte har tillsatt några särskilda nämnder utöver kommunstyrelsen. I stället finns endast flera särskilda utskott, i detta fall socialutskottet, för att fullgöra kommunens uppgifter. CC var medveten om att BB suttit i kommunstyrelsen men hade inte kännedom om att han suttit som ersättare i socialutskottet. Enbart det faktum att han var ledamot i kommunstyrelsen bedömde hon vid förhandlingstillfället inte utgöra jäv, eftersom hon i hastigheten jämställde socialutskottet med en socialnämnd. Nämndemannen BB uppgav att han informerade rättens ordförande om att han inte hade någon kännedom om parterna och att han tror, men inte är säker på, att han upplyste om att han utsetts till ersättare i socialutskottet. Både CC och BB är nu i efterhand av den uppfattningen att BB torde ha varit jävig redan på grund av sin plats i kommunstyrelsen. Lagmannen delade denna uppfattning och ansåg att BB inte borde ha deltagit i avgörandet.

AA fick tillfälle att yttra sig över remissvaret.

Bedömning

Enligt 1 kap. 9 § regeringsformen ska bl.a. domstolar i sin verksamhet beakta allas likhet inför lagen samt iakttä saktighet och opartiskhet (objektivitetsprincipen).

För att upprätthålla allmänhetens förtroende för domstolarna och för att säkerställa att objektivitetsprincipen följs har det införts jävsbestämmelser i förvaltningsprocesslagen (1971:291), FPL, och rättegångsbalken (RB).

Av 41 § FPL och 4 kap. 13 § första stycket 4 RB framgår att en domare är jävig att handlägga mål bl.a. om han eller hon är ledamot av den kommunala nämnd som har hand om förvaltningen av den angelägenhet som målet rör (s.k. ställföreträdarjäv).

Kommunen svarar enligt 2 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453), SoL, för socialtjänsten inom sitt område. Enligt 2 kap. 4 § SoL fullgörs kommunens uppgifter inom socialtjänsten av den eller de nämnder som kommunfullmäktige bestämmer. Älvsbyns kommun har en kommunorganisation där det inte finns någon särskilt utpekad socialnämnd. I stället har kommunstyrelsen tilldelats ansvaret för socialtjänstens område. Kommunstyrelsen har i sin tur med stöd av 6 kap. 37 § kommunallagen (2017:725) delegerat till kommunstyrelsens socialutskott att ansvara för myndighetsutövningen inom socialtjänstens verksamhet. Delegaten, dvs. utskottet, företräder kommunstyrelsen, men delegatens beslut är formellt sett kommunstyrelsens. I de fall då kommunstyrelsen själv ska fatta beslut om sådan verksamhet bereder socialutskottet ärendet och lämnar beslutsförslag till kommunstyrelsen. Den kommunala nämnd som ansvarar för förvaltningen inom socialtjänstens område i Älvsbyns kommun, och följaktligen utför de uppgifter som normalt faller på en socialnämnd, är alltså kommunstyrelsen. Detta gäller oaktat att den faktiska

myndighetsutövningen till stor del har delegerats till kommunstyrelsens socialutskott.

Nämndemannen BB var ledamot i Kommunstyrelsen i Älvsbyns kommun såväl när beslutet om att ansöka om vård enligt LVU fattades som när förvaltningsrätten avgjorde målet. JO har tidigare uttalat att en ledamot i en socialnämnd redan av det skälet är jävig att som nämndeman handlägga mål där socialnämnden är sökande (JO 2014/15 s. 314). Jag delar den uppfattningen. Det faktum att Älvsbyns kommun har valt att organisera sig så att kommunstyrelsen, och inte en särskilt utpekad socialnämnd, ansvarar för förvaltningen av kommunens socialtjänst medför inte någon skillnad i detta avseende. Ledamöter i kommunstyrelsen i kommuner som är organiserade på detta sätt är därför på grund av jäv enligt 4 kap. 13 § första stycket 4 RB förhindrade att som domare pröva mål där kommunstyrelsen är ansvarig för förvaltningen av den angelägenhet som målet rör. Nämndemannen BB har alltså redan på grund av att han var ledamot i Kommunstyrelsen i Älvsbyns kommun varit jävig att handlägga det mål om vård enligt LVU där kommunstyrelsen var sökande.

Jag vill dessutom ta tillfället i akt att uppehålla mig något vid tillämpningen av bestämmelsen i 4 kap. 13 § första stycket 4 RB när det gäller ersättare till ledamöter i kommunala nämnder. Av ordalydelsen framgår nämligen att det är ledamöter av nämnder som är jäviga att som domare handlägga mål där samma nämnd är part. Frågan är då vad som gäller för ersättare i kommunala nämnder.

Jävsbestämmelsen omfattar ställföreträdarskap till såväl fysiska som juridiska personer och innehåller inte några krav på ytterligare omständigheter för att det ska anses vara fråga om en jävssituation. Själva jävsgrunden utgörs följaktligen av kopplingen till rättssubjektet som sådant. Jag anser att även en ersättare i en kommunal nämnd, där det ligger i sakens natur att han eller hon inträder som ledamot i samband med förfall för en ordinarie ledamot, är knuten till rättssubjektet (nämnden) på ett likartat sätt som en ordinarie ledamot. Jag ser därför inte någon anledning att göra åtskillnad mellan ordinarie ledamöter och ersättare vid tillämpningen av den aktuella jävsbestämmelsen. Samma uppfattning har även förts fram inom doktrinen (se Lindell, Civilprocessen – rättegång samt skiljeförfarande och medling [2021], Version 5, JUNO], s. 210). Enligt min uppfattning omfattas alltså även ersättare i en kommunal nämnd av den aktuella bestämmelsen.

I remissvaret anges att rättens ordförande, CC, var medveten om att nämndemannen BB var ledamot i kommunstyrelsen. Vidare framgår att han tror sig ha informerat CC om att han utsetts till ersättare i kommunstyrelsens socialutskott. Oavsett osäkerheten kring detta tycks uppgifter om BB:s uppdrag inom kommunen ha kommit till rättens kännedom innan målet togs upp till avgörande. Vid dessa förhållanden finner jag inte tillräcklig anledning att rikta någon kritik mot nämndemannen BB för att han inte avstod från att delta i handläggningen av målet.

CC var ordförande i rätten och det var därför hennes uppgift att hantera frågan om huruvida någon av rättens ledamöter var jävig. Trots att hon visste om att BB var ledamot i kommunstyrelsen tillät hon honom att delta i handläggningen av målet. Hon förtjänar därför kritik.

Vad AA har anfört i övrigt ger inte anledning till någon ytterligare åtgärd eller något uttalande från min sida.

Ärendet avslutas.